

Redaktörens spalt

Vår tidning "Vi från Värmland" utkommer med fyra nummer per år. Sista numret för året i början av november. Nästa kommer i mars 2011. Tidningen skall spegla den verksamhet som bedrivits men också att se fram mot kommande aktiviteter. Sen senaste numret har vi haft det traditionella höstmötet som den 26 september samlade ca 30 medlemmar. Förutom sedvanliga mötesförhandlingar bjöds det på nävgröt och stekt fläsk. Kassören Barbro Branting hade dagarna före flyttat till Sundsvall. Hon bibehåller kassörsuppgiften fram till årsmötet. Wiola Larsson övertar medlemsregistret i avvaktan på valet av ny kassör på årsmötet. Uppdraget som sekreterare är också vakant.

Nu planeras för Luciafesten den 12 december i HSB lokalen i Vällingby.

Den 26 februari är det dags för föreningens årsmöte med efterföljande festligheter. Även dessa aktiviteter planeras till samma lokal.

Vid årsmötet skall vi behandla styrelsens förslag och medlemmarnas dito i form av motioner, se nedanstående föreningsmeddelande. Fundera på vilka som är bäst lämpade till de vakanta posterna. Gunnar Brickner är valberedning. Ta kontakt med honom med förslag.

Sven Olof Quist

Föreningsaktuellt

Föreningens årsmöte avhålls lördagen den 26 februari 2011, klockan 16.00 i HSB-lokalen Ångermannagatan 180 i Vällingby.

Motioner till årsmötet skall vara styrelsen tillhanda senast den 31 december 2010.

Valberedning är Gunnar Brickner. Nominering till de olika posterna kan ske skriftligt eller muntligt till Gunnar.

Vi från Värmland

Ordförande:

Stig Nordfeldt

Tel. 08 – 640 98 27; 070-67 52 539

Vice ordförande:

Gunnar Brickner

Tel. 08 – 669 73 05

Tf sekreterare:

Maja-Lisa Lindkvist

Tel. 08-716 6730

Kassör:

Barbro Branting

Tel. 08 – 86 31 35; 070-22 19 781

Researrangör:

Helmy Friberg

Tel. 08 – 36 60 22; 070-78 97 433

Stug- och festkommitté:

Barbro Branting 08-86 31 35

Gunnar Brickner 08-669 73 05

Veikko Enehage 0733-49 64 02

Per Jansson 08-550 88 153

Stig Nordfeldt 08-640 98 27

Gudrun Odelius 08-37 85 53

Erling Sundström 073-971 11 92

Ingrid Thorén 08-37 08 64

Agneta Wahlund 08-550 88 153

Föreningens adress:

Stig Nordfeldt

Åsögatan 198 4 tr

116 32 Stockholm

www.varmlandsforeningen.se

Föreningens plusgiro:

15 80 11-7

Årsavgift: 2010 2011

Huvudmedlem 200:- 200:-

Familjemedlem 100:- 100:-

Ansvarig utgivare för

"Vi från Värmland":

Stig Nordfeldt

Material till tidningen kan lämnas via E-post s.o.quist@telia.com eller med post Svartbäckens By 217, 136 59 Vendelsö. Manusstopp för nr 1 den 28 februari.

Ritamäki (Ritaberg på svenska) ligger 1 kilometer från norska gränsen. För att komma till gården krävs en promenad genom skogen. Efter någon kilometer öppnar sig den tätta skogen och gården dyker upp i sydsluttningen, omgiven av slättermark med små åkerlappar insprängda här och där. På plats är det svårt att tro att det vid 1900-talets början inte var längre än en dryg kilometer till handelsboden i Lomstorp och att det fanns folkskola i Ormhöjden knappa fem kilometer från Ritamäki.

Från kyrkan i Lekvattnet följer man den kraftigt stigande vägen mot sydväst ca 6 kilometer varifrån en enskild väg leder västerut mot Lomstorp.

Framme vid den nordligaste spetsen av sjön Lomsen leder en gångstig rakt norrut 2 kilometer genom skogen upp till gården. När man kommer fram avtecknar sig mot himmelen de grå byggnaderna: rökstugan, fähuset, logen, stolpboden och bastun.

Rökstugan påminner om den i Kvarntorp, men är mindre och saknar svenskstugan. Stugan är av den mindre typen med bara en stor rökstuga och en liten kåve med spis av vanlig modell.

Rökstugan domineras av den stora rökugnen, där vid eldning röken välldes fram ur ugnöppningen och samlades sig under taket för att vid behov släppas ut genom en öppning i taket. Märkligt är att ugnen eldades på detta sätt ännu till den sista ägarens avflyttning 1964.

I övrigt upptas stugan av några få möbler av äldre typ. Moderna inslag som vattenledning och elektricitet m m saknas helt.

Även de övriga byggnaderna på tomten är så gott som helt orörda och innehåller gamla husgeråd och redskap. Samtliga byggnader är uppförda i obehandlat timmer.

Ritamäki ger därför en unik och märklig bild av en finngård sådan den tittat lite varstans i den värmländska finnbygden i gången tid

Ritamäki är den bäst bevarade finngården i Värmland.

Den ligger på en höjd i en öppning i skogen, och denna placering med röjd skogsmark kring gården var typisk för den finska bebyggelsen.

Gården skänktes till Lekvattnets hembygdsförening av den siste ägaren Henrik Jansson. Sedan 1967 är den registrerad som byggnadsminne enligt 1960 års lag och skall bevaras orörd för framtiden.

Under detta år har omfattande renoveringsinsatser gjorts. Som mest har fem personer deltagit i arbetet som utförts av Värmlands byggnadsgille. Eftersom det inte finns någon väg upp till Ritamäki har stockar burits för hand eller fraktats med ett gammalt militärfordon.

Totalt kostar projektet 668 000 kronor. 90 procent finansieras via bidrag från länsstyrelsen, resten står hembygdsföreningen för.

Hembygdsföreningen uppskattar att omkring 2 000 personer besöker gården då den har öppet från 1 juni till 31 augusti.

Någon kommer för att köpa sig kaffe och fräsiga våfflor, andra kommer för att slå sig ner och njuta av naturen eller vandrar förbi på 7-torpsleden som är en vandringsled på ca 8,3 km, bland minnen från bosättningar från 1600- till 2000-talet. Den ingår också i Finn-skogsleden som sträcker sig in i Norge.

Källa: Värmlands Folkblad och Hembygdsförenings hemsida.

Tragisk mordgåta från Bufjället

Det berättas om två karlar från trakten som varit över till Fredrikshald i Norge och arbetat eller sålt varor, vilket är oklart. Den ene hette Erik Gustaf Dalman, kallad "Eken" och var bror till Nordmarkens förste läkare, Nils Dalman. Varför Dalman kallades "Eken" är det ingen som vet.

Han skulle ha varit från Tomta i Struven, Holmedal. Till yrket smed och låssmed och som sådan skulle han ha utfört diverse smidesarbeten till Trankils kyrka.

Den andre var Johannes Andersson Elg, till yrket mjölnare. Båda två hemmahörande i Holmedals socken. Den 16 december 1860 hade de två kommit tillbaka över gränsen, passerat över Stora-Le Foxen och tagit in på Västanholm i Trane. Här inhandlade de 20 skålpund kaffe samt 3 stop brännvin. Andra versioner förtäljer att de här fick sig några supar innan de fortsatte.

Sedan gick färden till soldaten Skomfeldt på Kasen i Boda och här stannade de en stund innan de i skymningen fortsatte hemfärden upp över skogen. Meningen var att de via Bufjället och Timmerdalen skulle nå Ångebäck. Men de kom aldrig så långt för mitt uppe på Bufjället, strax söder om triangelpunkten på kartan, blir troligen Dalman mördad av sin kamrat.

Samma natt kom "Elgen" ner till ett torp vid namn Skållås. Han verkade upprörd och berättade att han gått vilse, vilket han tydligen också gjort.

När sedan "Elgen" nästa dag kom hem utan sin kamrat så började man undra och fråga.

När han dessutom vid förfrågan inte kunde redogöra för vart Dalman tagit vägen började man misstänka brott. Någon tyckte sig till och med känna igen en läderväska som "Eken" varit ägare till.

En kväll några dagar senare hade en bonde i Ångebäck sett en man gå västerut mot skogen bärandes något som liknade en väska. Enligt vittnet var det månsken denna kväll och gestalten som skyndade fram över gårderna i riktning mot skogen syntes därför tydligt. Troligen var det mördaren som gick tillbaka och lade väskan intill den döde eftersom det nu börjat brännas för honom. Därefter skulle han ha flytt mot Norge igen för att aldrig mer återvända till hemorten.

I mars månad året därpå hittades den döde som då hade legat 3 månader i skogen.

Liket var enligt sägnen illa åtgånget då möss och fåglar ätit av ansikte och händer.

Några Ångebäcksbor, troligen de som var med vid fyndet av den döde Dalman, byggde ett röse vari de reste en minnessten med inskriptionen "EKENS DÖD 16/12 1860".

Att det var med respekt och vördnad som människor passerade platsen vittnar de mynt och stenar som förbipasserande offrat på platsen.

Denna sed var också vanlig förr med tanke på gengångare.

Idag går allfarvägen nästan 2 kilometer från platsen och folk behöver inte längre passera förbi här lika ofta som förr. Den som nu lägger sin väg hit gör det nog endast för att besöka minnesstenen, sitta en stund, tänka till, filosofera och visa sin vördnad. Platsen är lugn och fin med väldiga furor runt omkring och går man ett litet stycke till i västlig riktning har man en fascinerande utsikt mot Norgeskogarna och Stora-Le Foxen. En värdig inramning till en så tragisk händelse.

I klart väder kan man sikta Linnekläppen, för övrigt högsta punkten i Östfold fylke.

Vad hände då med "Elgen"? Ja enligt legenden skulle han ha lyckats fly till Norge och levt hela sitt liv i Fredrikshald, nuvarande Halden. Han skulle ha arbetat vid en linoljefabrik och detta skulle ha gett honom svåra ögonskador.

Hur vet man då detta? Jo en ortsbo var på besök i Halden många år senare och träffade där en man som han tog för att vara just "Elgen".

Han berättade för svensken att han var från Holmedal och började fråga efter människor han kände. Han berättade också att han inte kunde återvända till hembygden och när han dessutom inte ville uppge sitt namn, började svensken att ana vem han hade framför sig.

Hur kommer det sig att "Elgen" blev misstänkt från första början. Jo han var den siste som sågs tillsammans med Dalman när de gick i riktning mot Bufjället, han kunde inte redogöra för vad som hänt Dalman, han hade med sig Dalmans väska och dessutom försvann han spårlöst från trakten.

Att denna händelse blev så uppmärksamman av samtiden är inte så svårt att förstå då det i skogsbygder som denna är ytterst ovanligt med brott som kan mäta sig med detta. Vfv återger berättelsen som var publicerad i "Nordmarksbygden" den 3 juni 2010.

